

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תניינא

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת עקב

ירושלים עיה"ק תובכ"א
תש"פ לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ו בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמרים על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רובם רואים אור לראשונה כאן בס"ד.

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה

במייל: 8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות

בנקודות המכירה

של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,

בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,

ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים

לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת עקב

מפתח העניינים

העבירות שאדם דש בעקביו הם הם העבירות החמורות / הזהירות במצוות שאדם דש בעקביו / אדם צריך להפוך את הגשמיות לרוחניות / עשירי קדש / החסיד אכלו בלבו וצהלתו על פניו / ותשחק ליום אחרון / פקודי ה' ישרים משמחי לב / לית חדוותא קמיה קודשא בריך הוא כשעתא דישראל משתדלי באורייתא / תשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה

מפתח חידושי תורה

- א. בענין ויאמר ה' סלחתי כדברך..... יח
ב. בענין חרון אף ..... יט
ג. בענין הזהיר במזוזה מאריך ימים..... כ

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
תנצב"ה		

העבירות שאדם דש בעקביו הם הם העבירות החמורות

בעזרת ה' יתברך נראה לעיין בכמה ענינים שבפרשה, פרשת עקב.

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך. ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך וכו'.

ידועה דרשת רבותינו כמו שמביא רש"י, 'והיה עקב תשמעון', אם המצוות הקלות שאדם **דש בעקביו תשמעון**, ואם אדם ישמור את המצוות האלו, אז 'ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד', ויקיים הקב"ה את הבטחתו לישראל.

יש מצוות ויש מצוות. יש מצוות שבעוונותינו כמעט ובטלו מאצלנו, כגון המצוה היקרה והחשובה של הכנסת אורחים. אחד שמזמין את המעסיק שלו מהעבודה לבית לשתות כוס קפה, אין זו הכנסת אורחים אלא עשיית עסקים, כי המארח מצפה לקבל קידום בעבודה אחרי זה. אבל הכנסת אורחים כפשוטה, כמו שהיה נהוג בדורות הקודמים? המצוה הזו אצל הרבה כמעט ובטלה מן העולם.

יש אנשים שאדם לא היה רוצה בכלל לראות אותם, גם לא ברחוב, והמצוה הזו של הכנסת אורחים אומרת, דווקא אותם תכניס הביתה. זו היא מצוה עצומה, שמי שמקיים אותה אוכל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא (שבת קכז). הרבה פעמים אדם אומר שהוא לא יכול לקיים את המצווה בגלל שהוא 'אנוס על פי הדיבור', כי כנראה אשתו בעלת הבית... זו היא מצוה לא כל כך קלה, ולא עליה דיבר הפסוק.

לעומת זה יש מצוות, שהם קלות, או לפעמים יש פרטי מצוות ודקדוקי הלכה שאדם מחסר בהם, למרות שהם קלות. על זה בא הפסוק ואומר, והיה עקב תשמעון, אלו המצוות הקלות שלמרות שהם קלות אדם דש בעקביו.

הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל כתב בספרו רוח חיים (אבות פ"ב מ"א), כי מטבע האדם שיש בו קצת יראת שמים, שהוא שלא יחטא במזיד, ולכן היצר בא בדרך ההטעיה. הוא לא מגיע אל האדם ואומר לו, 'נכון שזה אסור, אבל בוא ותעשה מה שלבך חפץ', מפני שהוא יודע שהאדם לא ישמע לו. הוא מגיע ואומר לאדם, 'האיסור לא כל כך חמור', הוא משכיח מהאדם את חומר האיסור, וכך הוא מכשיל אותו.

דווקא לכן, אמר רבי חיים מוולוז'ין, אנחנו צריכים לדאוג מריבוי השגגות שלנו. אם אדם חטא במזיד, זה מפריע לו וטורד את מנוחתו. איך זה ביודעין הלכתי והכעסתי את בוראי?! זה טורד אותו. אבל אחד שחטא בשוגג, הוא אומר 'לא התכוונתי', 'לא ידעתי'... 'שכחתי'... וממשיך הלאה. ויתירה מזו, לפעמים כשאדם אומר 'הייתי שוגג', הוא גם מחייך..

אדם שרצה לשתות כוס משקה, ובשוגג שתה כוס רעל, איך הוא ירגיש?! יעזור לו שנפיים אותו ונאמר 'שוגג היית', 'קרוב לאונס היית'?! לא יעזור. הרעל לא צריך שיאמרו לפני שישתו אותו 'לשם יחוד', ופועל את פעולתו וממית בכל מקרה. אדם שחטא חטא בשוגג, וכי זה דבר של מה בכך?! הוא צריך לשוב בתשובה.

ובפרט אם אדם עובר באיסור דרבנן בשוגג, הוא לא מרגיש שעשה בזה חטא בכלל. הוא אומר, הרי זו עבירה שהיא רק מדרבנן, וגם שוגג הייתי, וכי זה חטא? ספק מצוה

זה...

הרבה פעמים אם תשאל אחד, על מה אתה צריך לשוב בתשובה, הוא יגיד לך כל מיני עוונות חמורים, אבל את העוונות הפשוטים, הקלים, והשגגות, הוא לא יעלה בכלל על לבו. למשל, אם תאמר לו שעליו לעשות תשובה על כך שבקריאת התורה לא הטה אוזן כמו שצריך, אלא נמנם או יצא החוצה לשאוף אוויר, הוא יסתכל עליך בתמיהה.

והאמת?! – דווקא על העוונות הללו שאדם דש בעקביו, אנחנו צריכים לדאוג יותר. ומשני טעמים. טעם אחד הוא בגלל שאדם לא שם על לבו לחזור בתשובה על הדברים האלו, כמו שהזכרנו. אנשים מבקשים ומחפשים תיקונים, אבל מימי לא ראיתי אחד שהגיע לרב וביקש תיקון על כך שדיבר בקדיש. מדוע? – כי אנשים חושבים שזה דבר של מה בכך. מרן הבית יוסף, הגם שספרו הוא ספר הלכה ואין דרכו להעתיק מעשיות, מביא סיפור (אורח חיים סימן נו, וחזר והעתיקו גם בסימן קכה) שפעם אחת אחד מחכמי התלמוד היה הולך בדרך וראה את אליהו הנביא זכור לטוב כשהוא מנהיג שיירה של **ארבעת אלפים** גמלים טעונים אף וחימה. ארבעת אלפים גמלים זו כמות עצומה, וכשראה את זה החכם, נבהל ושאל את אליהו הנביא, מה הם אלו ארבעת אלפים הגמלים הטעונים אף וחימה, ובעבור מי זה מיועד? אמר לו אליהו, זה מיועד לאלו שמדברים בשעת הקדיש, חזרת הש"ץ ונשיאת כפים. [הובא במשנה ברורה (סימן נ"ו סק"א) וציין לבית יוסף סימן קכ"ה, וצ"ל קכ"ח, ולא ידעתי מדוע לא ציין לבית יוסף על אתר שם סימן נ"ו].

במשא חרון אף של גמל אחד אדם לא יכול לעמוד, קל וחומר שלא במשא של אלפי גמלים. ומישהו שם על לב את העון הזה, שלא לדבר בשעת התפילה?! אנשים בכלל לא חושבים את זה כחטא. וזהו מהעוונות הקלים, שאדם דש בעקביו.

זה טעם אחד. והטעם השני שהעוונות האלו קשים יותר, בגלל הכמות. בעוונות הקלים האלו שאדם דש בעקביו אנחנו נכשלים הרבה, וכתבו הקדמונים (הר"ן על הרי"ף סוף יומא ד"ד ע"ב) שעוון קטן שחוזר ונשנה פעמים הרבה, יהיה בסופו של דבר חמור יותר מעוון אחד חמור. ולכן אם יש לפנינו חולה שיש בו סכנה בשבת וצריכים להאכיל אותו, ויש לנו שתי ברירות, או לשחוט תרנגולת שזה איסור סקילה, או לתת לו לאכול תרנגולת נבילה, שזה איסור לאו,

יש דעות בראשונים שעדיף לשחוט ולתת לו בשר שחוטתו. והגם ששחיטה זה איסור חמור יותר שזה איסור סקילה, מכל מקום הוא יעבור בזה רק פעם אחת, בעוד אם יתן לחולה לאכול את התרנגולת הנבילה, בכל כזית וכזית הוא יעבור על איסור לאו נוסף. הרי לנו, שגם עוון קטן, אם הוא נכפל וחוזר ונכפל הרי הוא חמור יותר מעוון אחד חמור, וכמו שאומר הפסוק (ישעיה ה, יח) 'הוי מושכי העוון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה'. גם קורי עכביש וחוטאים דקים, אם הם נכפלים הם יהיו בסוף עבים כעבותות העגלה.

הוא שאומר הכתוב (תהלים מט, ו) 'עוון עקבי יסובני', אלו העבירות שאדם דש בעקביו, שהם מכשילים את האדם בשעת דינו. עליהם אדם לא נותן את הדעת לשוב בתשובה, ולא יודע שדווקא עוונות אלו לרוב הכמות שלהם הם אלו העבירות החמורות שנצבות בעוכריו.

וכתב רבינו יונה (שערי תשובה ש"א אות ל"ח), שאל לו לאדם להסתכל על גודל החטא, שאז יבוא לידי זלזול ויאמר, 'זו עבירה קטנה', 'לא התכוונתי', וכיצא בזה, אלא יסתכל על גדלות המצווה. יתבונן במי שציווה על אותם מצוות קלות, שהוא הוא הקב"ה שציוה גם את החמורות, ועל כל מצוותיו אנו מצווים בשווה.

לכן הפסוק כאן בא ומזהיר דווקא על הדברים הללו. 'והיה עקב תשמעון', אין והיה אלא לשון שמחה (מדרש תנחומא שמיני ט') כי הקב"ה שמח להשפיע על ישראל טובה וברכה, אבל כל זה רק אם עקב תשמעון, אם תשמרו ותקפידו ותזהרו בדברים האלו שאדם דש בעקביו, שהם למעשה הדברים היותר חמורים שיש, כמו שנתבאר.

הזהירות במצוות שאדם דש בעקביו

כך זה גם במצוות, או בפרטי מצוות, שאנשים מזלזלים בהם ודשים אותם בעקביהם. כל מצוה יש בה פרטים ופרטי פרטים. אם תבוא ותשאל אחד איך מקיימים מצוה, הוא יתפלא עליך. 'מה הבעיה לקיים מצות ציצית או להניח תפילין?! כל ילד יודע'. אבל באמת לא היא. בספר החרדים כותב שיש **שבע עשרה** תנאים בכל קיום של מצוה, ולפני כל מצוה אדם צריך להקדים לה שבע עשרה ידיעות נחוצות. למשל, בכל מצוה יש את הפרט הזה של מצוות צריכות כוונה, וכן יש את ענין השמחה, את ענין 'זריזין מקדימין למצוות', 'אין עושין מצוות חבילות חבילות', ועוד ועוד. וביאר הדברים היטב בספר חיי אדם (כלל ס"ח). וכל אחד צריך מאוד ללמוד דבריו שידע איך לקיים מצוות השי"ת.

אחד לוקח לידי את הסידור להתפלל, וחושב לעצמו שזו מצוה אמירה גרידא. ובאמת זה לא כך, כי תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, ועיקר העבודה היא בלב. ובזה אנשים מזלזלים, ועל זה באה האזהרה של התורה, 'והיה עקב תשמעון', את הדברים האלה מבקש הקב"ה שנשמע ונשמור, הדברים שעומדים ברומם של עולם ובני אדם מזלזלין בהם.

איך אדם יכול לשמור על עצמו שלא יבוא לידי זלזול במצוות? על ידי שישים לב למה שהוא עושה. לכן כל מצוה צריכה הכנה קודם, ואסור שאדם יפול ויצנח למצוה בלי שהתכוון אליה קודם. ואין חילוק בזה בין מצוה למצוה, ואין דבר כזה ש'זו היא מצוה קלה, רק מדרבנן, ואפשר להקל', וכיוצא בזה. כל המצוות כולם ללא יוצא מן הכלל, על האדם לקחת אותם לתשומת לבו ולדקדק בהם עד קצה האחרון.

אמר לי תלמיד של אחד הגדולים, הרבה מספרים על הרב שלי, על הנהגות יקרות שנהג בהם, אותות ומופתים ועוד. אבל אני אספר לך על הנהגה נפלאה שראיתי אצלו. כל אחד יוכל לראות אצלו שיש לו עדיפויות שונות בקיום המצוות. יש מצוות שיש לו יותר נטיה אליהם ויש לו יותר חשק בעשייתם, ויש מצוות שהוא עושה כמי שכפאו שד. מצווה שיש בה עונג, כמו אכילה בשבת או שינה בשבת, בזה כולם מהדרים מן המהדרין, אבל מצוות שיש בהם טורח או הוצאה ממונית, כמו צדקה, הם נמצאות בסוף הרשימה.

מגיע גבאי צדקה ומבקש מאדם צדקה, והוא עונה לו את התירוץ הקבוע 'אין תקציב'. אני צריך את הכסף לחופש שתכננתי, ותבוא בשנה הבאה, אולי יהיה לי לתת לך. אבל אותו גדול, אמר התלמיד, כל המצוות כולם היו חביבות עליו בשווה והוא יקר והעריך והשתדל בהם בלי שום התרשלות.

למשל, מצוות נר חנוכה היא מצוה יקרה ויש בה מעלה גדולה של פרסומי נסא, וכמו שכותב הרמב"ם, ויש הרבה שמדקדקים בהדלקה מאד מאד. הדקדקנים גם הולכים לפני כל הדלקה למקווה, וטובלים תתק"ס טבילות או תתר"פ טבילות, וכל המרבה הרי זה משובח.. אחרי כך מתלבשים בבגדי שבת מהודרים, ואחר כך כשבאים להדלקת הנר, מברכים בדחילו ורחימו, וצועקים את הברכה 'להדליק נר חנוכה' ברעם ובקול רעש גדול, כך שעושים פרסומי נסא כמו שצריך.. ובסוף?! הופכים את החנוכיה... וממהרים להכין חנוכיה חדשה.

אבל אלו שכל כך נוהרים בברכה של הדלקת נר חנוכה, מה אתם בברכת אשר יצר? איך אותה הם מברכים? הרבה מברכים אותה תוך כדי שמנגבים את הידים, ועוד לפני שגמר לנגב את ידיו כבר סיים את הברכה. בברכה על חנוכה היה הרעם, ועכשיו ברק מהירות הקול... למה זה כך? וכי יש הבדל בין הברכות? אין הבדל. שתי הברכות הם מדרבנן ושניהם תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, ומי שיתבונן בברכת אשר יצר, יראה שדווקא בה יש חידושים גדולים שאין לנו בשאר הברכות. למשל, בברכת אשר יצר מזכירים את כסא הכבוד, 'גלוי וידוע לפני כסא כבודך', מה שלא מצאנו בכל ברכה אחרת. למה חז"ל לא מצאו וראו לנכון להזכיר את כסא הכבוד אלא בברכת אשר יצר? בודאי זה אומר דרשני.

אבל הרב שלי, כך סיפר לי התלמיד של אותו גדול, לא היה לו שום הפרש. באותו פחד ובאותה יראה, באותה קדושה ובאותה טהרה, באותה הכנה וכוונה, היה נגש אל הברכה של הדלקת נר חנוכה וברכת אשר יצר.

וכהנה וכהנה אדם שיבחן את עצמו באמת ובתמים, יראה שיש מצוות שהוא מקיים באופן אחד, בשמחה ובדקדוק, ויש מצוות שהוא דש בעקביו. וזה מה שהתורה כאן הזהירה במיוחד, 'והיה עקב תשמעון', תשמרו ותדקדקו במצוות האלה דייקא, ואז שמר ה' אליהך לך את הברית ואת החסד, ויחולו עלינו כל הברכות, כמו שכתוב.

אדם צריך לחפוף את הגשמיות לרוחניות

עוד הערה העירו המפרשים בפסוק, מה שכתוב 'והיה עקב תשמעון', ולכאורה היה צריך להיות כתוב 'אם תשמעון', כמו שכתוב 'אם בחוקותי תלכו'. ועוד, שהרי לפי הידוע שכל 'והיה' אינו אלא לשון שמחה, בודאי יש כאן איזה עומק בתיבה הזו.

שמעתי פעם הסבר, שאמנם הוא לא בפשוטו של מקרא אלא בדרך הדרוש, אבל היסוד גדול ואמיתי. והיה **עקב** תשמעון, עקב הוא העקב של האדם, **עקב** תשמעון, כלומר, גם בעקב האדם צריך לשמוע.

איך אדם יכול לשמוע בעקב?

הגמרא במסכת נזיר אומרת (דף נא.), שהעקב של האדם הוא הבשר המת שבחי. הגמרא שם דנה במה שידוע שמת מטמא, ולא רק המת מטמא, אלא גם עצם מן המת מטמא. ואפילו הרקב של המת, אחרי שהמת נרקב ויש ממנו רק רקבובית, גם הוא מטמא. יש בזה תנאים, שדווקא רקב ממת אחד מטמא ולא משני מתים, ועוד תנאים. ומסתפקת הגמרא האם רקב שבא מעקיבו של מת גם הוא מטמא או לא, וביארו המפרשים (רש"י ותוספות שם) את צדדי הספק, כי העקב, גם בשעה שהאדם חי הוא מת. בקושי יש דם בעקב, ואם אדם ידקור את עצמו בעקב, בקושי ירגיש את הדקירה.

למה באמת בעקב אין חיות? כי העקב הוא המקום היותר קשור ויותר מחובר לעולם הזה. האדם דורך ופוסע על הקרקע ברגל, והרגל היא שמונחת ומחוברת לעולם הזה. ברגע שהכף רגל התחברה בעולם הזה, היא מתה ואין בה חיות. לכן אומר הכתוב (משלי ה, ה) 'רגליה יורדות מוות', כי הרגלים הם סימן למקום של מיתה.

לכן יש לנו את המושג 'עליה לרגל'. לא אמרו 'עליה ברגל', אלא 'עליה לרגל'. הרגל עצמה צריכה עליה ורוממות. מתי העליה של הרגל? שלוש פעמים בשנה. בזמן שאדם עולה ברגליו לירושלים ונכנס לבית המקדש ורואה כהנים בעבודתם ולויים בדוכן וישראל במעמדם, נכנסת בו החיות קדושה ורוממות. מזה הוא מתעורר להיות ירא שמים ועבד נאמן לה' יתברך.

הוא מה שכתבו התוספות בבבא בתרא (כא.) על הפסוק (ישעיה ב, ג) 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים'. ולכאורה מהו 'כי מציון תצא תורה', וכי התורה נמצאת רק

בירושלים? בכל מקום היא קיימת. אלא, שיש אנשים שלא היו עולים לירושלים, ולא היו שמים על לב להגיע לשם. אלא מאי? יש זמן שהם מוכרחים להגיע לירושלים, שהרי כבר אמרו בספרי 'גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד שנאמר למען תלמוד ליראה', ולכאורה איך המעשר שני מביא ליראת שמים? אלא שהמעשר שני כידוע צריך לאכול אותו בטהרה דווקא בירושלים. אדם שיש לו קרקע שנתנה יבול טוב, צריך להפריש מעשר שני ולהביא אותו לירושלים ולאכלו שם. ואז אותו אדם שתמיד לא היה מגיע לירושלים, עכשיו אין לו ברירה והוא עולה לירושלים.

הוא מגיע לירושלים, ומגלה שם חדשות ונצורות. מהלכים רוחניים שאותם לא הכיר. הוא רואה את הכהנים בבית המקדש, ותמה, הם עובדים כאן כל היום, ואין להם קרקע בארץ ישראל וממה הם חיים? אני יש לי קרקעות בצפון ובדרום, אבל הם ממה מתפרנסים? והוא שומע את התשובה, 'כהנים משלחן גבוה קא זכו', הקב"ה דואג להם וממנו הם מתפרנסים, וכלשון הזהב של רבינו הרמב"ם ז"ל (סוף הלכות שמיטה). עכשיו נכנס לו לתודעה מושג חדש. עד היום הוא חשב שהמפרנסים שלו הם השור והחמור, ועכשיו הוא שומע שהקב"ה הוא הון ומפרנס^א. כך נעשית 'עליה לרגל', הרגל עצמה, זו שיש לה תמיד דביקות ושייכות עם הקרקע, היא שמתעלה ומתרוממת.

וזהו מה שהתורה כאן אומרת 'והיה עקב תשמעון', אם גם בעקב, במקום הזה שהוא היותר נמוך, שהוא המקום המחובר לגשמיים ומחובר כל הזמן עם הארץ, אם גם בו 'תשמעון', אם גם בו אדם יצליח להכניס רוחניות, אז 'והיה' לשון שמחה. אז אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא.

דוד המלך אומר (תהלים מ, ט) 'ותורתך בתוך מעי'. מה הכוונה שהתורה במעיים? התורה צריכה להיות בכלי הדעת, בראש, או בלב, מהו במעיים? במעיים יש לנו דברים אחרים..

א. שמעתי מעשה מיהודי ששמע אותו מאביו ששמע מרבו ששמע מרבינו הגדול החתם סופר זצ"ל, שפעם אחת נכנס אליו עגלון כולו מבוהל ומבועת, בחרדה עצומה.

נבהל החתם סופר ושאל אותו, בני, מה קרה? אמר לו העגלון, כבוד הרב, המפרנס שלי מת. הסוס נפל ומת. אמר לו החתם סופר, המפרנס שלך מת? חלילה. הסוס שלך מת, אבל המפרנס שלך הוא חי וקיים.

יש אחד שחושב שמה שמפרנס אותו אלו הידים שלו, בהם משתמש למלאכה שלו, או הרכב שלו שבו משתמש לפרנסה. אבל זו טעות, הקב"ה ית"ש הוא זה שמפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים, וכמו שלהם לא חסר דבר והקב"ה דואג לכל הבריות כולם, תוכל להיות שקט ושאנן שאתה לא גרוע מחתולי הרחוב שהקב"ה דואג להם, ויזמין לך פרנסה כפי הצורך.

אלא שזהו גופא מה שבא דוד המלך לומר, זה פשיטא שיש לי את התורה בדעת ובלב, אלא אפילו במעיים, המקום הזה שהוא הכי גשמי שיש לאדם, וכל טרחתו של אדם בעולם הזה הוא לכבוד מעיו, לצורך אכילתו ולצורך שתייתו, אפילו במעיים 'ותורתך בתוך מעי'. את המקום הגשמי הזה הפכתי למציאות רוחנית וגם הוא נעשה משכן לתורה.

לכן אמרו בירושלמי (תוספות כתובות קד.) שעד שאדם מבקש על תורתו שתכנס בו, יבקש על אכילה ושתייה שלא יכנסו במעיו. כי האכילה והשתייה והגשמיות הם מהווים סתירה לקדושה ולתורה, ועל האדם להפוך את מעיו גם כן שיהיו 'ותורתך בתוך מעי', להפוך את הגשמיות גם כן לענין רוחני.

עשירי קדש

בקלם היה מנהג שנקרא 'עשירי קודש'. מה הוא המנהג הזה? - בעוד פחות מחדשיים יהיה יום כפור, שיבוא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה. ביום כפור, כל אחד, יהיה מי שיחיה, מתעלה. והרב מבריסק היה אומר הערה נכונה, שענינו הרואות איך אפילו חילוני גמור שבכל שבת נוסע לים חלילה, ביום כפור הוא יושב בבית ולא נוסע. ולכאורה, הוא דבר תמוה. הרי שבת חמורה יותר מיום כפור, שהרי העונש על חילול שבת חמור לאין ערוך מאשר על יום כפור, שזה בסקילה וזה בכרת. ומדוע זה דווקא את יום כפור כולם שומרים? ויש הרבה שגם מגיעים לבית הכנסת לתפילת כל נדרי או נעילה, ומה ההסבר בזה?

אמר הרב מבריסק, היות ואנחנו עצמינו מתעלים ביום כפור, הרי זה משפיע על הרחוב גם כן, והוא מתעלה יחד אתנו. ביום כפור אין אחד מאתנו שלא מתעלה, שלא מהרהר בתשובה ומבקש באמת להיות קרוב להקב"ה. וכיוון שאנחנו מתעלים, הרחוב מתעלה אתנו, וזה משפיע על כולם, גם על אחינו הטועים.

ואם כן שכל כך רבה ההשפעה של ההתעלות שלנו ביום כפור, איך זה שאחרי יום או יומיים אדם כבר שוכח לגמרי מיום כפור? איך יתכן שלא נשאר מיום כפור שום רושם? אין זה אלא כי לא השכיל האדם מדעתו איך למשוך את הארת יום הכפורים למשך כל השנה כולה. נכון, ביום כפור הוא התעלה והתרומם, אבל זה השפיע עליו רק לזמנו. עבר יום כיפור, וכיון שהוא לא עשה דבר כדי למשוך הלאה את ההשפעה הזו, היא נמוגה והלכה.

אותם עובדי ה' שהיו בקלם, פחדו מהענין הזה שהרושם של יום כפור ילך וייעלם, ולכן תקנו תקנת 'עשירי קדש'. לאמר: כל יום עשירי מיום הכיפורים, דינו כיום כפור. הם היו סופרים החל מיום כיפור את הימים, וכל פעם שחל יום עשירי, בין בחול בין בשבת, חזרו בתשובה ועמדו בחיל ורעדה לפני הבורא, כמו ביום הכיפורים.

באופן הזה, כאשר אדם חי כל חייו עם הדבקות ועם היראה והאהבה לבורא, אפשר באמת להפוך את העקב, את הבשר במות שבחי, שגם הוא יהיה בו חיות. אבל אם אדם נזכר בקונו רק מיום הכפורים ליום הכפורים, זה בלתי אפשרי.

החסיד אבֵּלו בלבו וצהלתו על פניו

נקריא מלשוננו של האור החיים הקדוש, במה שכתב על הפסוק הזה: אדון הלוויים משה רבינו עליו השלום, בא בנועם דבריו להעיר במוסר נעים כי אין לאדם לשמוח אלא כשישמור לעשות את כל אשר צווה ה' לעשות, ואז ישמח לבו ויגל כבודו. אבל כל עוד שיחוש שחסר לו אחת מכל מצוות ה' בין מצוות לא תעשה ובין מצוות עשה, עליו אמר שלמה (קהלת ב, ב) 'ולשמחה מה זו עושה'. והוא אמרו והיה, לשון שמחה, מתי תהיה השמחה? עקב תשמעון. עקב לשון סוף, כמו 'עקבתא דמשיחא', שזהו סוף הדורות. אז, אם תשמעו את כל המצוות כולם, אז יש שמחה.

השמחה נמצאת רק איפה שיש שלימות, כי אדם לא יכול להיות שמח לחצאין. לכן רק כשאדם מקיים את כל המצוות כולם, בלי הפרש בין מצוה למצוה, וכמו שהזכרנו קודם, אז יש בו את השלימות והוא זוכה ל'והיה עקב תשמעון', הוא מגיע אל השמחה האמיתית. יש כאלה שבאים להקב"ה ואומרים לו, 'תשמע רבון העולמים, נתת לנו תרי"ג מצוות וזה הרבה בשבילנו, אתה צריך להסתפק בשליש מהם'.. אין דבר כזה. רבינו יונה (שערי תשובה ש"א אות ו') כותב, אם אמור יאמר העבד לאדונו כל אשר תאמר לי אעשה זולתי דבר אחד, כבר פרק ושבר ממנו את עול אדוניו. אם אדם יאמר אני מקיים את כל התרי"ג מצוות, ורק אחת מהם אני לא מקיים. אל לך לטעות ולחשוב שהוא תשעים ותשע אחוז עבד להקב"ה ואחוז אחד לא, אלא כבר פרק את כל העבדות. כל המהות של העבד הוא שכל כולו בטל ומבוטל לאדונו, ואין חילוק בדבר שלגבי זה אני עבד ולגבי דבר אחר לא.

פעם שמעו את רבי ישראל מסלנט בעת שהתוודה ביום הכפורים. על מה התוודה? במה הרגיש שחטא? שפעם אחת בליל בדיקת חמץ הוא שכח לבדוק מקום אחד אם יש בו חמץ. איזה מקום? – איפה ששמים את המלח ושומרים אותו. על זה עמד ועשה וידוי בדמעות שליש, ועל זה בכה נוראות שיסלח לו ה'. וכל כך למה? וכי בכלל צריך לבדוק שם חמץ? בגלל שמי שהוא עבד אמיתי לה', בכל פרט הכי קטן שיהיה הוא נותן לו את החשיבות הראויה, ולא מחשיב רק חלק מהדברים ובחלק מהמצוות מזלזל.

רק אז, כשאדם מקיים את 'עקב תשמעון', אז 'והיה', אז יש לו מקום לשמוח. וכמאמר חסיד **ישראל** (חובת הלבבות שער הפרישות פ"ד) **שהפרוש** האמיתי, החסיד, אבֵּלו בלבו וצהלתו על פניו. אם יש לו איזה צער וכאב הוא לא מראה אותו לאחרים, אלא שומר אותו בלבו, ולהיפך,

צהלתו על פניו. תמיד הוא שמח ומראה פנים שוחקות לכולם, ותמיד הוא מקבל כל אחד ואחד בסבר פנים יפות ומאירות. והגם שבאותה העת שהוא מדבר עם אנשים במאור פנים יכול להיות שהוא עצמו סובל מצרות שונות, אבל הוא שומר אותם בלבו ולא מראה אותם לאחרים.

מי שיתבונן יראה, שרובא דעלמא נוהגים בדיוק להיפך. אם יש לו איזה צער כל דהו, אפילו אם זה צער מדומה, שרק נדמה לו איזה צל הר כהר והוא דואג, הוא מוכרח לשתף את כולם בצעריו כדי שכולם יבכו אתו, והוא חוזר על זה ומספר את זה לחבריו שוב ושוב שנים מקרא ואחד תרגום, עד שיבינו.. וכאשר יש לו שמחה, אז 'בשמחתו לא יתערב זר', הוא נכנס לחדר ונועל אותו על מסגר ובריה, ונמצא שם לבדו. הוא לא משתף אחרים בשמחה שלו.

זה דרכם של רוב בני אדם, אבל החסיד האמיתי נוהג בהיפך. אבלו בלבו וצהלתו על פניו. החזון איש זצ"ל היה כל ימיו מדוכא ביסורים, ילדים לא היו ובעיות פרנסה לא חסרו לו, והוא עצמו העיד עליו שמיום עמדו על דעתו היה בגדר חולה שיש בו סכנה. ביום האחרון לחייו באו אנשים רבים עם צרות ומועקות כדי לבקש ממנו עצה וברכה, והוא לא הרגיש טוב. אמר להם תיכף אשוב, נכנס לחדר שלו ונטל כמה כדורים להתחזק, ויצא שוב אל האנשים שחכו בתור. המשיך וקיבל את כולם במאור פנים, בחיוך, ובסבר פנים יפות. ובאותה שעה עצמה סבל בלבו, אבל אף אחד לא שמע ממנו אנחה או תלונה על שהוא חש שלא בטוב.

למה אין החסיד שמח, אלא אבלו בלבו? מבאר האור החיים, שהחסיד יש לו אבל תמיד בלב, וכל הזמן יש לו צער ודאגה. מדוע? - כי אין נכון לשמוח מי שהוא עתיד לעמוד בבושה ובכלימה לפני מלך גדול רם ונשא, ואין צריך לומר מי שמחוייב ראשו למלך. אדם שחייב את ראשו למלך יכול לשמוח? אדם שידוע שהוא עתיד לעמוד ולתת דין וחשבון, שישאל את עצמו, האם את כל המצוות אני מקיים בשלימות? האם אני עושה את רצון ה' כמו שצריך? ואם לא, על מה יש לך לשמוח? רק כשאדם מקיים את כל מצוות ה', אז יש לו לשמוח.

ותשחק ליום אחרון

מתי תבוא השמחה האמיתית? בסוף. וכמו שאומר הכתוב (משלי לא, כה) 'ותשחק ליום אחרון', ואמרו רבותינו במדרש (בראשית רבה סב, ב) שהשמחה של הצדיקים היא ביום האחרון לחייהם. בכל ימיהם, הצדיקים נמצאים בדאגה, וכמו שרואים בחוש על הצדיקים שתמיד דואגים, כי הם לא מאמינים בעצמם. בירושלמי במסכת עבודה זרה (פ"ג ה"א) מסופר

על רבי אבהו, תלמידו של רבי יוחנן שהיה מגדולי האמוראים, שהיה מכובד מאד אצל המלך, ולעתים היה הולך אל המלך כדי לבטל גזירות קשות שגזרו על היהודים. וכשהיה רבי אבהו חוזר מבית המלך, היו היהודים יוצאים לקראתו ושרים לפניו 'מדברנא דאומתיה', שהוא מנהיג הדור. ורבי אבהו היה יודע להשיב מלחמה אל כל המינים והצדוקים, לפרוך את טענותיהם ולהוכיח לעין כל את טעויותיהם.

כשהגיעה עת פטירתו של רבי אבהו, הראה לו הקב"ה את שכרו, י"ג נהרות של אפרסמון. אנחנו לא מבינים מה זה, אבל מדובר על עונג רוחני נשגב עצום ונורא שאין לנו השגה בו, ולא סתם נקטו י"ג, אלא יש בזה רמז גדול, כיון שזה בגמטריא אהב"ה, והמבין יבין. כשראה רבי אבהו את י"ג הנהרות שאל, למי זה? ואמרו לו – לך. אמר רבי אבהו, לי כל אלו? ואני אמרתי לריק יגיעני, חשבתי שכל התורה והמצוות שלי הולכים לבטלה ולא יביאו אותי לחיי העולם הבא, ועכשיו שאני רואה שאני מקבל את שכרי משלם – ותשחק ליום אחרון.

למה חשב רבי אבהו שכל תורתו ומצוותיו ילכו לבטלה? הסביר רבי איצ'לה בלאזר זצ"ל (בספר אור ישראל מאמר כוכבי אור סימן ב'), כי חשש רבי אבהו שמא מחמת כל הכבוד העצום שעשו לו, הן מצד המלכות והן מצד ישראל, כבר אכל את כל חלקו פה ולא נשאר לו שכר לעולם הבא. אדם אחר כשהיו עושים לו כזה כבוד ומושיבים אותו על יד המלך, היה יושב שמח ומחייך, והיה שואל איפה כל הצלמים למה עוד לא הגיעו, ומה עם התזמורת!?!... אבל רבי אבהו היה כל חייו יושב דואג וחרד שמא אכל את שכרו בעולם הזה, ורק ביום האחרון לחייו כשהראו לו את שכרו, אז 'ותשחק ליום אחרון'.

שמעתי על רבינו הסטייפלער זצ"ל, באותה השעה שנפטר ופרחה נשמתו הטהורה והקדושה מגופו, ראו חיוך על פניו. אז, בזמן שכבר מובטחים הם הצדיקים שגמרו עם מלחמת היצר, אז היו גדולי ישראל ששים ושמחים. אבל כל זמן שאדם חי, על מה ישמח?! וכי לא ראינו ביוחנן כהן גדול ששמונים שנה נכנס לפני ולפנים בבית המקדש, ובסוף יצא לתרבות רעה?! זה דבר שלא נתפס, איך יתכן שמי שראה בעיניו ממש את כל האותות הניסים והמופתים שהיו בבית המקדש, יצא לבסוף לתרבות רעה, אבל כך לימדו אותנו רבותינו (ברכות כט.), 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך'. ו'עד יום מותך' הכוונה היא עד ועד בכלל. אנחנו לא מכירים את כח היצר, אבל הוא יכול אפילו ברגע האחרון עוד להכשיל את האדם בחטא.

סיפרו על גנב אחד, שהיה גנב מומחה שאין כמותו, "חד בדרא" ממש. הוא היה מנהגו גם לגנוב מאנשי ביתו, מאשתו ומילדיו. שאלו אותו פעם, למה אתה גונב מבני ביתך?! לא שמענו שגנבים גונבים מבני ביתם.. עד כדי כך אתה מסלסל בחסידות, לגנוב גם מהם?..

אמר להם הגנב, זה תירגולים.. אני צריך להתאמן כל הזמן במלאכת הגניבה, אז אני עושה את זה גם בבני ביתי...

וספרו שבעת פטירתו של אותו גנב, כשהיה כבר גוסס, ביקש מהסובבים אותו, תחביאו ממני את הארנקים. גם עכשיו שמלאך המוות כבר עומד לידו והוא ברגעיו האחרונים, הוא יודע שאם לא ישמרו את הכיסים ותהיה לו אפשרות לגנוב, הוא יגנוב. למה? – כי כך המציאות. מי שלא עובד על עצמו ומתקן את נפשו, לא יוכל לומר 'כשאני אהיה זקן אני אהיה צדיק', לא. גם ברגעים האחרונים של אדם, אם הוא לא תיקן את עצמו, הוא ימשיך לחיות ולהתנהג בדרכו הנלוזה.

אין שמחה לאיש אלא בסוף השמיעה, ממשך האור החיים. וכל עוד שלא גמר האדם את עבודתו לא יאמין בצדקות מעשיו. גדולים צדיקים שחושדים במעשיהם. בכל פרט הם חושבים לעצמם, 'למה עשיתי אותו, האם כל כוונתי היתה לשם שמים לעשות נחת רוח להקב"ה או לא', וכיוצא. על דרך אמרו 'הן בקדושי לא יאמין'. וכמו שכתב רבינו הגדול החתם סופר זצ"ל בפירושו למסכת אבות (פ"ד מ"ז) "אין שום צדיק בעולם שחושב עצמו שעשה כרצון קונו אפילו במצוה אחת, וחושב עצמו לעולם, אפילו משה רבינו ע"ה בשעת סילוקו אמר איני יודע לאיזה מקום מוליכין נשמת, כדאיתא במדרש דברים רבה (ס"פ י'), עכ"ל"ק, והדברים נוראים.

פקודי ה' ישרים משמחי לב

עוד כותב האור החיים: עוד רמז על דרך אמרו (תהלים יט, ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב'. אדם שעסוק בתורה ומצוות, תמיד יש לו שמחה בלב. והוא אמרו והיה, לשון שמחה. מתי תהיה לך השמחה האמיתית?! - עקב תשמעון, פירוש, עקב שכר עסק התורה תשמחהו.

כשאדם יודע את רוממות המצוה, ומבין את מעלתה וחשיבותה, תמיד הוא שמח בזכות הזו שיש לו שהוא עסוק בתורה ובמצוות. שמעתי על הנהגה שספרו על ראש ישיבת קמניץ, רבי ברוך בער זצ"ל. הוא נפטר בתחילת שנת ת"ש, ועליו אמר החזון איש זצ"ל שכל עוד היה רבי ברוך בער בחיי חיותו והיה יושב ועוסק ועמל בתורה, וכמו שידוע גודל עמל התורה שלו שלא היה נתפס בשכל אנושי, היתה התורה שלו מגינה על כלל ישראל מכל גזירה קשה. רק לאחר שנפטר רבי ברוך בער עלו הנאצים הארורים לשלטון, והמיטו על אירופה את השואה האיומה.

עליו ספרו, שכשהיה קם בכל יום בבוקר, היה מתעורר אחרת ממה שאנחנו קמים. כשאתה רואה אדם מן השורה קם בבוקר, אתה רואה אותו שפניו נפולות. למה? כי הלוואי הוא

היה יכול לישון עוד שעה או שעתיים. וכל שכן כשאדם קם משנת הצהריים, שלפעמים יש סכנה להיות במחיצתו, מפני שעדיין הוא מעורפל ומצטער שהיה צריך לקום, ומי שיפגוש בו אז, יוכל להיות שיהיה בשבילו סעודת סיום.. רק אחרי איזה זמן הוא מתאושש וחוזר לדעתו. אבל רבי ברוך בער בכל פעם שהיה קם, היה קם בשמחה ובחיוך. פעם שאלו אותו, ילמדנו רבינו, לשמחה מה זו עושה? למה תמיד בכל פעם שאתה קם מהשינה שלך אתה שיש ושמח? אמר להם רבי ברוך בער, כשאני יודע שאני קם להשתעשע בתורתם של רבותינו הגדולים הרשב"א והרמב"ן, רש"י ותוספות, איך לא אקום בשמחה?! ובאמת מי שטעם את טעם התורה, יודע שזה באמת כך.

רק מי שטעם את זה - יבין. הכתוב אומר (תהלים לד, ט) 'טעמו וראו כי טוב ה'. אי אפשר להסביר לך הסברים על זה ולשכנע, אבל אם פעם תלמד את התורה, אז תראה כמה היא מענגת וכמה טוב ה'. בעלי המוסר אמרו משל לזה, אם תנסה פעם להסביר לאדם שלא טעם מימיו דבש, כמה הדבש מתוק. האם תצליח להסביר לו? איך תסביר לו?! תגיד לו שהדבש מתוק מאד מאד פי מאה מסוכר?! מי שלא טעם, לא ידע. אבל אם תתן לו כפית דבש, הוא יגיד לך, עזוב, לא צריך שתסביר לי, אני כבר יודע. אדם שטעם את מתיקות התורה, אז 'והיה עקב', יש לו את השמחה העצומה של מי שמתענג ומשתעשע בתורה.

וזה ניתן לכל אחד ואחד. התורה לא ניתנה לרבנים, לגאונים או לצדיקים, אלא כל ישראל הם בגדר המצוה, וכל אחד ואחד יהיה מי שיהיה יכול להתענג על התורה. אלא מה? תבוא ותטעם. אם תטעם, ואם תוסיף תפילות ותבכה על זה שאתה רוצה להרגיש את מתיקות התורה, תרגיש. אז תהיה לך השמחה האמיתית.

לית חדוותא קמיה קודשא בריך הוא כשעתא דישראל משתדלי באורייתא

ומסיים האור החיים בדברי הזהר הקדוש: עוד רמז למה שאמרו בספר הזהר (ח"ג ר"ג) דלית חדוותא קמיה קודשא בריך הוא כשעתא דישראל משתדלי באורייתא. רבי שמעון בר יוחאי מגלה לנו שאין שמחה לפני הקב"ה כאותה השעה שיששראל עוסקים בתורה. המאמר הזה מחייב אותנו, שהרי אנחנו רואים כמה צער וכמה צרות יש לכלל ישראל, הן בכלל והן בפרט. רק היום נהרגו ארבעה בני תורה, ולאחרונה היו עוד כמה, והרי זה קורע את הלב! ואנחנו רואים איך דווקא אותם אלו שממיתים עצמם באהלה של תורה פגעה בהם מדת הדין, ואין זה אלא משום שזה בא לעורר אותנו, משדרים לנו מן השמים, קומו ותעשו שינוי. ואין יכול להיות שאדם יסגור את הלב ואת העינים ויגיד שלום עלי נפשי?!

ואם יש פה צער, אם לנו יש כאב, על אחת כמה וכמה צער יש בשמים. הלא אם רשע מישראל מת, השכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרוע, כמו שאומרת המשנה בסנהדרין

(דף מו.). גם אם זה אחד שהוא רשע מרושע, אחד שחילל שבת בפרהסיא בעדים והתראה, באו אליו שני עדים ואמרו לו 'דע לך שהיום שבת ואסור לעשות מה שאתה עושה', והוא ענה להם, 'אני יודע שהיום שבת ואני יודע שזה אסור, ואף על פי כן אני עושה', ואחר כך מביאים אותו לדין תורה, ומנסים למצוא לו זכות כמו שנאמר 'והצילו העדה', אך לא מוצאים לו זכות ומוציאים אותו להריגה. את מי מוציאים להריגה? את הרשע הזה שחטא במזיד. ומה השכינה אומרת? קלני מראשי קלני מזרוע. לשון כאב וצער.

זה אם נהרג רשע, ועל אחת כמה וכמה אם נהרג צדיק, וקל וחומר אם זה לא אחד ולא שנים אלא יותר ויותר, כמה צער יש בשמים. מה יכול לעשות שמחה בשמים? – מגלה לנו הזהר הקדוש שאין שמחה בשמים כמו באותה שעה שישראל משתדלי באורייתא. אם קצת אכפת לנו מהקב"ה, אם קצת אכפת לנו מצער השכינה, עלינו להרבות בעסק התורה.

תשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה

וזכות התורה היא זו שתציל אותנו מכל הצרות ומכל המרעין בישין. כך אמרו בתנא דבי אליהו זוטא (א, ו) 'לא חרבה ארץ ישראל ולא גלו ישראל מעל אדמתם ונשרף ההיכל אלא בעוון פשעה של תורה'. מהו 'פשעה של תורה'? שלא למדו תורה?! לא זו הכוונה. 'בעוון ביטול תורה' לא כתיב כאן, אלא בעוון פשעה של תורה. אפילו בשעה שאדם לומד, עליו ללמוד ביגיעה ובעמל, ואז הוא גורם שמחה עצומה בעליונים ומשפיע שפע טוב וברכה לתחתונים.

כשאנחנו רואים איך שמדת הדין מתוחה, אנחנו מוכרחים להתעורר. לא לחכות לחודש אלול שמתקרב ובא, אלא עכשיו על כל אחד לקחת את עצמו לידיים ולבדוק את עצמו בחדרי לבבו, איך הוא בשקידת התורה, איך הוא בתפילה, ואיך הוא בענינים של בין אדם לחבירו וכהנה וכהנה.

הצדקה מעבירה את רוע הגזירה, לימדו אותנו רבותינו. 'בדוק כל אחד, איך הוא במצוה הזו. האם הוא נותן כמו שצריך, והאם הוא נותן את הצדקה בשמחה ובטוב לבב. היתה צדקנית אחת בירושלים שהיתה מחנכת את הבנים והנכדים שלה במצות הצדקה, ואם היה בא איזה עני ודופק בדלת, היתה שולחת את הילד או את הנכד שיתן לעני צדקה. ואחרי שהיה נותן את הצדקה והיה חוזר, היתה היא קוראת לו ומסתכלת עליו, בוחנת אותו היטב היטב מכל הכיוונים משל היה אתרוג. שואל אותה הנכד, סבתא מה את מסתכלת עלי כל כך?! הרי נתתי צדקה.. אבל היא היתה שואלת אותו, איפה השמחה איפה החיוך? את החיוך שלך אני מחפשת... אם קיימת מצוות צדקה, צריך שיהיה לך חיוך על השפתיים, בשמחה ובטוב לבב.

וכך זה בכל המצוות כולם. גם אם אדם מקיים אותם, אבל האם הוא עושה אותם כמו שצריך?! עכשיו שמדת הדין מתוחה, הרי התשובה מעבירה את רוע הגזירה. ועכשיו שגם אנחנו קרובים לימי הסליחות, על כל אחד לקחת את עצמו, ולבדוק באמת אם הוא מקיים את המצוות בשלימות. ואז, אם אדם מקיים את המצוות בשלימות 'והיה עקב', יפסיקו כל הצער היגון והאנחות, ותבוא לנו השמחה האמיתית והשלימה.

גם התפילה מעבירה את רוע הגזירה. אנחנו התרגלנו רחמנא לצלן להריגות הערבים, ובודקים בכל ערב כמה הרוגים היו היום וממשיכים הלאה. איך יתכן כדבר הזה?! כמה תאוונות דרכים שיש בכל יום, ואין לך יום שאין בו אסונות. איך אנחנו שקטים ושאננים? אנחנו מוכרחים לעשות יותר כדי להסיר את חרון האף. אם זה בריבוי התורה כמו שדברנו, אם זה בתשובה, ואם זה בתפילה. על כל אחד להוסיף איזו תפילה בשביל על כלל ישראל. וכי זה דבר קשה, למצוא כמה רגעים ביום ולומר מזמור תהלים אחד בשביל ישראל?! כאן לא צריך להיות עניו ולומר 'מי אני ומה אני שאתפלל', אלא כל אחד יוסיף תפילה בשביל כלל ישראל, ובודאי שהתפילות יעשו רושם לטובה, ותשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, וה' יהיה בעזרנו.

חידו"ת פרשת עקב

א. בענין ויאמר ה' סלחתי בדברך

דברים (ט' י"ח): "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום, וארבעים לילה, לחם לא אכלתי, ומים לא שתיתי וגו'.

ופירש רש"י ז"ל: "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום, שנאמר ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה, באותה עלייה נתעכבתי ארבעים יום, נמצאו כלים בכ"ט באב, שהוא עלה ב"ח בתמוז, בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ואמר למשה פסל לך שני לוחות, עשה עוד ארבעים יום נמצאו כלים ביום הכיפורים בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה, ואמר לו למשה סלחתי בדברך, לכך הוקבע למחילה ולסליחה, ומנין שנתרצה ברצון שלם שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמצעיים היו בכעס", ועיין תוספות שבת (פ"ט א' ד"ה לסוף), ותוספות בבא קמא (פ"ב א' ד"ה כ) ושיטה מקובצת שם ע"ש.

ובלומדי דברי רש"י ז"ל התעוררתי בס"ד, דמאי הא דקאמר שביים הכיפורים נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה, ואמר לו למשה **סלחתי בדברך**, והרי סלחתי כדבריך לא אמר הקב"ה למשה כאשר פייסו **בחטא העגל**, אלא אמר לו כאשר משה פייס לקב"ה **בחטא המרגלים**, וכמפורש במקרא במדבר (י"ד כ) ע"ש.

ומצאתי אחר כן בפירוש הרב החזקוני ז"ל על התורה דברים שם שעמד בזה על דברי רש"י וכה כתב: "מה שפירש רש"י כאן ואמר למשה סלחתי בדברך, אינו הכתוב שכתב בפרשת שלח לך על המרגלים ויאמר ה' סלחתי בדברך, אלא הוא לשונו של רש"י ז"ל, דהא קים לן ב"ז בתמוז תיכף ליצאת מצרים נעשה העגל, והמרגלים לא נשתלחו עד כ"ט סיון שלאחר כן" ודוק.

מיהו במשך השנים שנתתי לבי לדבר ראיתי שרז"ל בכמה מקומות דורשים פסוק זה ויאמר ה' סלחתי בדברך האמור בחטא המרגלים לחטא העגל, כגון במדרש שמות רבה (פכ"ט ס"ז): "אני עשיתי לישראל שנאמר הוא עשך ויכוונך, ואני אשא שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים, אני אסבול בעגל, ואמלט שנאמר ויאמר ה' סלחתי בדברך", ומפורש דדרשו פסוק זה על חטא העגל.

ובן עוד שם (פנ"א ס"ד): "הקב"ה חיבב את ישראל והביאם לפני הר סיני ונתן להם את התורה וקראן ממלכת כהנים ושנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, אחר ארבעים יום חטאו, אותה שעה אמרו הגויים אינו מתרצה להם עוד שנאמר אמרו בגוים לא יוסיפו לגור, כיון שהלך משה לבקש רחמים עליהם, מיד סלח להם הקב"ה שנאמר ויאמר ה' סלחתי בדברך".

ובמו כן במדרש דברים רבה (פ"ג סט"ו): "מה עשה מיד ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה וגו' אמר לפני עשה

בזכות שלשה אבות וכו' זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך כיון שהזכיר משה זכות אבות, מיד אמר לו סלחתי כדברך".

ובמדרש תנחומא הקדום (פרשת וישלח ס"י): "כשעשו אותו מעשה מה עשה הקב"ה אמר למשה לך רד כי שחת עמך וכו' מיד עמד משה בתפילה ובתחנונים שנאמר ויחל משה וכו', ויאמר ה' סלחתי כדברך, מיד וינחם ה' על הרעה", וכן במדרש תנחומא (פרשת וירא ס"ג) ועוד.

וגם בספר הזהר הקדוש ח"א (דק"ו ע"א) אמרו: "כיון דאמר קב"ה סרו מהר מן הדרך וגו' עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו, מיד מה כתיב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו', ואף על גב דכלהו חטו לא זו מתמן, עד דאמר ליה קב"ה סלחתי כדברך", וכיוצא בזה מצאתי בספר הזהר הקדוש ח"ב (די"ד סע"ב) עיין שם.

ולפי זה יש לפרש דברי רש"י ז"ל כפשטן וכמנהגו הטוב נגד אחר דברות רז"ל והעתיק דבריהם וכנ"ל ואתי שפיר ודוק.

וזו לשון רבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה במדבר (י"ד ספ"ז): "סלחתי כדברך רז"ל הבינו פסוק זה בהרבה מקומות בתלמוד שעל מעשה העגל נאמר, והוא שאמרו עמד ארבעים יום שלישיים ונתנו לו לוחות שניות ויום הכיפורים היה יום סליחה וכפרה שאמר לו סלחתי כדברך עון העגל, אבל על עון זה של המרגלים איני סולח וכו', ולזה כיונו חכמים ז"ל שאמרו על עון העגל נאמר, וכן תאמר שעל עון עגל נאמר אף על פי שנכתב בעון המרגלים "ע"ש, ועם דברי רבינו בחיי ז"ל הכל אתי שפיר ודוק.

אחר זמן רב מצאתי בהגהות הגאון רד"ל לפרקי רבי אליעזר (ס"פ מ"ו אות פ"א), ובהגהות רש"ש חגיגה (ו' א'), ולשמות רבה (פנ"א ס"ד) ובהגהות מהרז"ו על המדרש רבה לשמות רבה ודברים רבה דלעיל, שעמדו בהא והאריכו והזכירו כל מה שנאמר בעניין עש"ב. [ועיין במבוא לספר סדר עולם (דף קמ"א) ודוק].

עוד דע דמה שכתב בשפתי חכמים על פירוש רש"י שם שריצוי דראש חודש אלול היה לענין נתנית הלוחות ולא לחטא העגל ורק ביום הכיפורים היה כפרה לחטא העגל ע"ש, ויש לעיין בהא, ועיין רש"י תענית (ל' ב' סד"ה שניתנו) ויתבאר במקומו בס"ד.

ב. בענין חרון אף

פרשת עקב תשמ"ח.

דברים (י"א י"ז): "וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים, והארץ לא תתן את יבולה", וגו'.

ובספרי (שם פסקא ז'): "וחרה אף ה' בכם, שומע אני שהם כלים, תלמוד לומר ועצר את השמים וגו', חמשה מיני פורעניות הם עתידים לבוא עליכם וכן הוא אומר חיצו אכלה בם, חיצו כלים והם אינם כלים, וכן הוא אומר כלה את חמתו שפך חרון אפו, נאמר כאן אף ונאמר להלן חרי אף, מה חרי אף האמור להלן חרב אף חרי האמור כאן חרב, ומה חרי אף האמור להלן דבר

וחיה רעה, אף חרי אף האמור כאן דבר וחיה רעה, ומה חרי אף האמור להלן עצירת גשמים וגלות, אף חרי אף האמור כאן עצירת גשמים וגלות, נמצינו למדים שכל מקום שנאמר חרי אף, חמישה מיני פורעניות הם: חרב, וחיה רעה, ורעב, ודבר ועצירת גשמים וגלות.

ונתעוררתי להבין בס"ד בתרתי, חדא דאם אכן כלל גדול הוא דבכל מקום שנאמר "חרון אף" חמישה מיני פורעניות הם, אם כן איך נפרנס קרא דספר שמות (ד' י"ד): "ויחר אף ה' במשה" וגו', והתם מאי איכא למימר ומה חמשה פורעניות היו שם, ועיין היטב בזבחים (ק"ב א') ומדרש שמות רבה על פי כתב יד (פ"ג סל"ח) ודוק.

ותו יש לי להבין דהספרי פתח ואמר שכל מקום שנאמר חרון אף חמישה מיני פורעניות, אבל בפרטם אתה מונה ששה: חרב, חיה רעה, רעב, דבר, עצירת גשמים, וגלות, הרי ששה, וצ"ע לעת הפנאי בדברי המפרשים וכעת לא איסתייעא מילתא. [פרשת עקב תשמ"ח].

והאידנא יום רביעי כ"ב טבת תשנ"ד ראיתי בפירוש הגאון נצי"ב ז"ל לספרי (שם דף ס"ז) שהגיה הספרי ולא גרס רעב, וכן הוא בהגהות הגר"א שם, ואיתנח לן חדא, ועוד נעיינ בה אי"ה.

ג. בענין הזהיר במזווה מאריך ימים

תשמ"ז.

דברים (י"א כ' כ"א): "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

ובתב רש"י ז"ל: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם, אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו".

ובעל הטורים ז"ל שם כתב: "וכתבתם על מזוזות ביתך, וסמך ליה למען ירבו, שעל ידי המזווה לא יבא המשחית אל בתיכם. וסמך ליה אם שמור תשמרון, על שם ה' שמרך ה' צלך על יד ימינך".

ובספר שפתי כהן על התורה ספר דברים (ס"פ ואתחנן דכ"ה רע"ג) כתב: "סמך אחר מצות מזווה ערים גדולות ובתים מלאים, לומר שכל המקיים מצות מזווה ממלא הקב"ה ביתו מכל טוב".

ורבינו הקדוש רבי חיים ׳ עטר ז"ל בספרו אור החיים כתב: "למען ירבו, קשה למה לא הקדים מאמר זה קודם מאמר וכתבתם, כדי שיהיה מאמר וכתבתם חוזר גם על פסוק למען ירבו, ואולי שנתכוון להסמך מאמר למען ירבו למאמר וכתבתם, לומר שבשכר וכתבתם ירבו ימיכם, והוא מאמרם ז"ל כל הזהיר במצות מזווה, מאריך לו ימיו ושנותיו" עכ"ל ק".

חרי לנו מפורש יוצא מפה קדוש זיע"א שהזהירות במצות מזווה גורמת לו לאדם אריכות ימים ושנים.

ולפי שעה נעלם ממני היכן מאמר חז"ל זה שהביא רבינו אור החיים ז"ל "שכל הזהיר במצות מזוזה, מאריכין לו ימיו ושנותיו", ומההיא דשבת (ל"ב ב') משמע ויוצא כדבריו, אבל להדיא אינו נזכר שם, וק"ק שלא הזכיר שרז"ל כבר דרשו סמוכין הללו, וכדבריו ז"ל.

ועיין קידושין (ל"ד א'): "ונקיש מזוזה לתלמוד תורה (ונימא נשים פטורות ממזוזה ערש"י), לא סלקא דעתך, דכתיב למען ירבו ימיכם, גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי", ופירש רש"י לא סלקא דעתך לפטור נשים מדתלה מתן שכרה בריבוי ימים ונשי נמי בעי חיי", וגם מכאן יוצא להדיא דעל ידי מזוזה ירבו ימיו, ובודאי יש מקור מפורש כדברי האור החיים "שכל הזהיר במצות מזוזה, מאריכין לו ימיו ושנותיו", ואי"ה צריך לחפש אחריו (יח).

וטעמא דמילתא שהזהיר במצות מזוזה זוכה לאריכות ימים, יובן עם מה שכתבנו בדוכתינן סגיין שכל שהאדם דבוק בשכינה דבוק בחיים ובאור פני מלך חיים, וכמו שכתבתי בחיבורי ויחי יעקב ח"א (סימן ו' וסימן ל"ו) ע"ש. ועכשיו עיין מה שהבאתי בארוכה בפתיחה ל"קונטרס ההוספות" לחיבורי ויחי יעקב ח"א עש"ב.

והרי ידוע ומפורסם שמזוזה שכינתא אתקרייא, וכדאיתא להדיא בספר זהר הקדוש ח"ג (דרנ"ז ע"א) עש"ב, ועיין שם בספר הזהר (דרס"ה ע"ב ואילך), ועוד שם בח"ב (דל"ו ע"א), ועיין תוספות שבת (כ"ב א' ד"ה רב) ודוק.

ובמסכת בבא מציעא (ק"ב א'): "תנו רבנן המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות מזוזה, וכשהוא יוצא לא יטלנה ויצא, ומעשה באחד שנטלה בידו וקבר את אשתו ושני בניו, ובירושלמי מגילה (פ"ד ה"ב דל"ד ע"א): "השוכר בית מגוי צריך ליתן מזוזה וכשהוא יוצא נוטל ובשל ישראל אסור לעשות כן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה מפני מעשה שאירע מעשה באחד שנטל והיה קובר את בניו ע"ש.

ובחידושים המיוחסים לריטב"א לבבא מציעא (שם), ואינם לו אלא אחד מן קמאי מגדולי פרובנס ואכמ"ל) כתב: "וקבר אשתו ובניו, פירוש מדה במדה, הוא לא חשש למיתת בני חבירו, דצריכי שימור וכשהם אינם משומרים הם מתים, הכי נמי כשהוא נטלה קבר אשתו ובניו".

ובודאי כוונתו לההיא דשבת (ל"ב ב') בעון מזוזה בנים מתים, שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך וסמך ליה למען ירבו בניכם וימי בניכם, ע"ש, אלא תינח בניו, אבל אכתי צ"ע אשתו למה מתה.

ובאמת לפי הנוסח בירושלמי הנ"ל שכשאותו אדם נטל המזוזות מתו רק בניו, אבל זה שאשתו מתה לא נזכר שם, ניחא, אבל למסורת תלמודא דידן אכתי צריך טעם, ועיין.

ולפי דרכינו ניחא, אחר שמזוזה שכינתא אתקרייא וכנ"ל, והיא היא בחינת אשה וכאומרם ז"ל אשה דא שכינתא (תיקוני זהר תיקון כ"ב דס"ח ע"א) ודוק.

ושמחתי למצוא תלי"ת לאחר זמן בספר שושן סודות (דכ"ה ע"א) שכתב: "הדר בבית ישראל בצאתו לא יקח המזוזה, כי השכינה לא זזה משם, והלוקח תמות אשתו, מדה תחת מדה" וכו' ע"ש. והיינו כדכתיבנא בס"ד.

ואביא כאן מה שכתב בספר דרך משה (ליום י"א דף נ' בנדרפס מחדש): "כל אדם חייב לבדוק מזוזותו פעמים בשבע שנים, כדאיתא בשלחן ערוך (יורה דעה סימן רצ"א סעיף א'), ואפילו אם קנה מזוזה חדשה יבדוק אותה אם כשרה.

ואין אני יכול להתאפק מלהודיע מעשה שאירע במדינת פיה"ם, שברק ורעמים הכו בתוך בית של יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלא שום היזק, וכאשר באתי לעיר ההיא לבדוק המזוזות כמנהגי סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. אמרתי לו שמא המזוזה פסולה, אמר לי זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה, אמרתי לו אף על פי כן. ובדקתי אותה ומצאתי שחסר בה הפסוק למען ירבו ימיכם וגו', על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשות ומקרוב באו.

ובפרט כשאין שמים על השם שדי איזה דבר לכסותו, אזי בימים מועטים הוא נמחק, והשם שדי הוא ראשי תיבות, **שומר דלתות ישראל, שומר דלתות יהודיו**, וזה דוקא כשאנו מחוק, וזהו סוד מזוזות אותיות **זו מות**, והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה.

ואם תאמר הרי כמה רשעים שאינם נזהרים במזוזה, ואף על פי כן חיים ויושבים בה בהצלחה, התשובה לדבר, **תהיה בטוח** שלא יאריך ימים בהצלחתו, ובודאי בקרב ימיו ירד מנכסיו, ועני חשוב כמת, וגם בנים מתים כשהם קטנים ח"ו בעון מזוזה כדאיתא בשבת (ל"ב ב') "עכ"ל. **ולאמור** כאן לא רק בניו בכלל סכנה ח"ו, אלא אף הוא עצמו בסכנה, שהנהרג במזוזה מאריך ימים וכו' וכו"ל.

ומה שהביא בספר הגן השאלה שכמה רשעים חיים וכו', עיין תוספות סנהדרין (ל"ז ב') שכבר עמדו בשאלה כיוצא בה, והדברים עתיקים, ובעיקר שאלה זו וכיוצא בה שרבותינו מביטחים ואומרים שכל העושה כך וכך זוכה לכך וכך, ואנו רואים שיש העושים ואינם זוכים עיין בספר שבט מוסר (פרק מ'), ומה שהבאתי בחיבורי חוקי רצונך ח"ב (סימן ב'), ובחיבורי ישועות חיים ח"א (סימן ט"ז) וצרף לכאן.